

שיחה לפרשת השבוע · פרשת נח

נח: תיבה של אור בתוך המבול

שיחה לפרשת נח: איך חיים בתוך מבול, ואיך בונים תיבה שיש בה אור.

בשבוע שעבר למדנו מן הזוהר הקדוש שבשנת שש מאות לאלף השישי ייפתחו מעיינות החכמה מלמעלה ומלמטה, והסימן שנתן לכך לקוח מפרשת השבוע: "בשנת שש מאות שנה לחיי נח... נבקעו כל מעיינות תהום רבה וארבת השמים נפתחו" (בראשית ז, יא). פרשת נח אינה רק סיפור על מבול שהיה לפני אלפי שנים. היא מדריך מעשי לדור שחי בתוך מבול: איך בונים תיבה, איך מכניסים לתוכה אור, ואיך יוצאים ממנה אל עולם חדש.

לפני שנכנסים: שלושה מושגים פשוטים

בשיחה הזאת נשתמש בכמה מושגים מחכמת הקבלה, ולכן כדאי להסביר אותם בפשטות כבר בהתחלה.

ספירות. הקב"ה אחד ואין לו שום חלוקה. אבל האור שלו מגיע אל העולם דרך עשר "מידות", כמו אור לבן שעובר דרך מנסרה ונפרד לצבעים. המידות האלה נקראות ספירות: חסד, גבורה, רחמים וכן הלאה. כשהזוהר אומר שצדיק פלוני הוא "כנגד" ספירה מסוימת, הכוונה שהוא מגלה בעולם את המידה הזאת בצורה מיוחדת.

יסוד. זו הספירה שמחברת. היא הצינור שדרכו כל השפע העליון יורד אל העולם, כמו צינור מים שמחבר את המעיין אל הבית. אצל האדם, ספירת היסוד מתגלה בקדושה, בשמירת הברית ובשמירת העיניים. מי ששומר על הצינור הזה נקי, השפע עובר דרכו בלי הפרעה.

מלכות. זו הספירה המקבלת, העולם הזה עצמו, כנסת ישראל. כל מה שיורד מלמעלה נועד בסוף להגיע אליה. וכשנדבר על "תיבה" נראה שהיא דומה לכלי שמקבל ומגן.

”זה ינחמנו”: מי היה נח

כשנולד נח קרא לו אביו בשם הזה “לאמר, זה ינחמנו ממעשנו ומעצבון ידינו מן האדמה אשר אררה ה” (בראשית ה, כט). רש”י מבאר שעד שבא נח לא היו לבני האדם כלי מחרשה, והארץ הוציאה קוצים ודרדרים מקללתו של אדם הראשון, “והוא הכין להם”. נח הביא לעולם כלי עבודה חדש, וחיייהם של בני האדם נעשו קלים יותר.

ויש כאן דבר מפליא. הדור שקיבל את ההקלה הגדולה, את הכלים החדשים, הוא בדיוק הדור שהשחית את דרכו. ואמרו חז”ל שדור המבול “לא נתגאו אלא בשביל טובה שהשפיע להם הקדוש ברוך הוא” (סנהדרין קח, א). השפע עצמו, כשאין עמו יראת שמים, נעשה סיבה לגאווה ולשכחה.

דורנו מכיר את זה היטב. מעולם לא היו לבני האדם כלים כאלה: מכונות שעושות את העבודה במקומנו, מידע שזמין בלחיצה, נוחות שהדורות הקודמים לא חלמו עליה. וכל זה יכול להיות “זה ינחמנו”, ויכול גם להיות התחלה של מבול. הכלי עצמו אינו טוב ואינו רע. הכול תלוי אם האדם זוכר מי נתן לו אותו.

”ותמלא הארץ חמס”

התורה מתארת את הדור שלפני המבול: “ותשחת הארץ לפני האלהים ותמלא הארץ חמס” (בראשית ו, יא). ורש”י מביא את דברי חז”ל: “לא נחתם גזר דינם אלא על הגזל”. היו בדור ההוא חטאים רבים וחמורים, אבל מה שחתם את הגזירה היה החמס, הגזל שבין אדם לחברו.

ומי שחי בדורנו אינו יכול לקרוא את המילה הזאת בלי להרגיש אותה בבשר. האויב שקם עלינו נושא את השם הזה ממש. התורה כבר לימדה אותנו מהו חמס: אכזריות שאין לה גבול, אדם שמשחית את צלם האלהים שבו. “כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ”. אבל התורה גם לימדה שהחמס אינו נשאר לעולם. המים עלו, והתיבה צפה מעליהם.

ויש כאן גם מוסר לכל אחד מאיתנו. החמס הגדול שבחוץ מתחיל מן החמס הקטן שבפנים: שכר שלא שולם בזמנו, מילה שפוגעת, זכות של אחר שלקחנו בלי לשים לב. הגזירה על העולם נחתמה בגלל הגזל, ומכאן שגם התיקון של העולם מתחיל בניקיון הכפיים. מי שרוצה לעמוד מול החמס של העולם, יתחיל בכך שאצלו לא יהיה אפילו פרוטה אחת שאינה שלו.

צדיק יסוד עולם

הזוהר הקדוש מגלה מי היה נח בסוד העליון: "נח איש צדיק, הכי הוא ודאי כגוונא דלעילא, ועל דא וצדיק יסוד עולם כתיב, וארעא על דא אתקיימת, דהא איהו עמודא דעלמא קיימא עליה". כלומר: נח למטה היה כנגד ספירת היסוד למעלה, העמוד שהעולם עומד עליו. ועל התיבה אומר הזוהר: "מאן תיבה, דא ארון הברית", ו"עד דאתקיים ביה ברית לא עייל לתיבותא", עד שלא נתקיימה בו הברית לא נכנס לתיבה (זוהר, נח).

נחזור למושגים שהסברנו. היסוד הוא הצינור שמחבר בין השפע העליון לבין העולם. הצדיק שומר על הצינור הזה נקי, ולכן העולם כולו נשען עליו. והתיבה, שהזוהר קורא לה "ארון הברית", היא כמו הכלי שמקבל את השפע ומגן עליו מבחוץ. נמצא שהתיבה שמצילה מן המבול נבנית מן הברית, מן הקדושה ומן השמירה.

במבול של ימינו זה מעשי מאוד. כל מסך מציף את העין במה שאסור לראות, ובלחיצה אחת אדם יכול לטבוע. שמירת העיניים כבר אינה חומרה של יחידים. היא התיבה של הדור. מי ששומר על העיניים ועל הקדושה בבית שלו, בונה לעצמו ולמשפחתו תיבה שהמים אינם נכנסים אליה.

מאה ועשרים שנה של בנייה

הקב"ה יכול היה להציל את נח בדרכים רבות. ורש"י מביא מדוע הטריח אותו בבניין גדול כל כך: "כדי שיראוהו אנשי דור המבול עוסק בה ק"כ שנה, ושואלין אותו מה זאת לך, והוא אומר להם עתיד הקב"ה להביא מבול לעולם, אולי ישובו" (רש"י, בראשית ו, יד).

התיבה לא נבנתה רק כדי להציל. היא נבנתה כדי לעורר. מאה ועשרים שנה עמדה באמצע העולם שאלה גדולה מעץ, וכל עובר ושב שאל "מה זאת לך". הבית היהודי, השבת, הצניעות, הזמן שאנו קובעים לתורה, כל אלה הם תיבה שעומדת באמצע הרחוב ומעוררת שאלה. לא צריך לצעוק על אף אחד. מספיק לחיות כך, בשמחה ובאור, והשאלה תבוא מעצמה.

”מי נח”

הנביא קורא למבול בשם מפתיע: ”כי מי נח זאת לי, אשר נשבעתי מעבר מי נח עוד על הארץ” (ישעיה נד, ט). מדוע נקראו מי המבול על שם הצדיק, מבאר הזוהר: ”כיון דאמר ליה דישתזיב הוא ובנוי, לא בעא רחמין על עלמא ואתאבידו, ובגין כך אקרון מי המבול על שמיה”. נח שמע שהוא ובניו יינצלו, ולא ביקש רחמים על העולם. ומיד מעמיד הזוהר מולו את משה רבנו. כשאמר לו הקב”ה ”ואעשה אותך לגוי גדול”, אמר משה: ”השתא טב לי דאימות ולא ישתצון ישראל”, כלומר מוטב שאמות ובלבד שישראל לא יאבדו. ומיד ”ויחל משה את פני ה’ אלהיו”, ביקש רחמים, והתעוררו הרחמים על העולם.

זה אולי המוסר החשוב ביותר של הפרשה לימינו. קל לבנות לעצמנו תיבה פרטית: לשמור על הבית שלנו, על הילדים שלנו, ולסגור את הדלת. אבל צדיק שמציל רק את עצמו, המבול נקרא על שמו. בזמן שעם ישראל עובר מה שהוא עובר, כל יהודי נדרש להיות קצת משה ופחות נח: להתפלל על אחרים, לשאת בעול עם חברו, להרים טלפון למי שקשה לו, ולא להסתפק בכך ש”אצלי הכול בסדר”.

”צהר תעשה לתבה”

על הציווי ”צהר תעשה לתבה” (בראשית ו, טז) מביא רש”י: ”יש אומרים חלון, ויש אומרים אבן טובה המאירה להם”. התיבה הייתה סגורה מכל צד, מוגנת מן המים, ובכל זאת היה בה אור.

יש מי שחושב ששמירה פירושה חושך: להסתגר, לפחד, להתרחק מכל דבר. אבל התורה מצווה לבנות תיבה עם צהר. בית יהודי שמור צריך להיות גם בית מואר, בית של שמחה, של מילה טובה, של אור שהילדים רוצים לחזור אליו. ”אבן טובה המאירה להם” היא האור הפנימי של התורה, שמאיר גם כשבחוץ שוטף מבול. ילד שגדל בבית כזה אינו מרגיש שהשמירה היא כלא. הוא מרגיש שהיא בית.

עלה זית: הפרנסה שבידי שמים

בסוף המבול שלח נח את היונה, ”ותבא אליו היונה לעת ערב, והנה עלה זית טרף בפיה” (בראשית ח, יא). ומביא רש”י את המדרש שהיונה אמרה בכך: ”יהיו מזונותי מרורין כזית בידו של הקב”ה, ולא מתוקין כדבש בידי בשר

בתוך התיבה למדה היונה שנה שלמה שהמזון שלה בא מיד הקב"ה. ועכשיו, כשהיא יוצאת אל העולם, היא מעדיפה פרנסה מרה שבאה מידו, על פני פרנסה מתוקה שתלויה בבני אדם. בימים של אי ודאות כלכלית, כשאדם דואג לפרנסתו, זה המסר: הפרנסה אינה בידי המעסיק, הבנק או הלקוח. היא בידי הקב"ה. ומי שמבין את זה, גם כשקשה לו, אינו נופל לפחד ואינו מוכן לקחת דבר שאינו שלו.

שפה אחת: סוד האחדות

בסוף הפרשה בא דור הפלגה, שבנה מגדל "וראשו בשמים". ורש"י שואל איזה דור היה חמור יותר, דור המבול או דור הפלגה, שהרי אנשי דור הפלגה "פשטו יד בעיקר להלחם בו", ובכל זאת לא נאבדו מן העולם. והתשובה: "דור המבול היו גזלנים והיתה מריבה ביניהם, לכך נאבדו, ואלו היו נוהגים אהבה ורעות ביניהם, שנאמר שפה אחת ודברים אחדים. למדת ששנאוי המחלוקת וגדול השלום" (רש"י, בראשית יא, ט).

אם האחדות הצילה אפילו את מי שמרדו בקב"ה, קל וחומר שהיא מגינה על עם ישראל. האויבים שלנו אינם מפחדים מן הכוח שלנו כמו שהם מפחדים מן האחדות שלנו, והם יודעים לחכות לרגע שבו נריב זה עם זה. המחלוקת היא המבול, והאהבה בין יהודי ליהודי היא התיבה. ובלשון הקבלה, כשהנשמות מתחברות זו לזו, נעשה כלי שלם שיכול לקבל את האור העליון. כשהן נפרדות, הכלי נשבר והאור אינו נשאר בו.

הקשת לפני הגאולה

אחרי המבול נתן הקב"ה סימן: "את קשתי נתתי בענן, והיתה לאות ברית ביני ובין הארץ" (בראשית ט, יג). והזהר מלמד שלעתיד לבוא תתגלה הקשת בגוונים מאירים, "ככלה דמתקשטא לבעלה, וכדין לזכר ברית עולם, וידכר קודשא בריך הוא להאי ברית דאיהו בגלותא ויקים לה מעפרא", והוא סוד "אקים את סכת דוד הנופלת" (זוהר, נח). כלומר: הקב"ה יזכור את כנסת ישראל שבגלות, ויקים אותה מן העפר.

וכך מסיים הנביא את הנבואה על "מי נח": "כן נשבעתי מקצף עליך ומגער בך" (ישעיה נד, ט). כמו שנשבע הקב"ה שלא יביא עוד מבול על העולם, כך נשבע שלא יכלה את עם ישראל. ועוד הבטיח אחרי המבול: "עד כל

ימי הארץ, זרע וקציר וקר וחם וקיץ וחרף ויום ולילה, לא ישבתו" (בראשית ח, כב). אחרי כל לילה בא יום. המבול של ימינו קשה, אבל יש לו סוף, והקשת עוד תאיר בכל צבעיה.

לפעולה השבוע

- לבנות תיבה. לקבוע בכל יום זמן קבוע, אפילו רבע שעה, בלי טלפון ובלי מסך, לתורה ולתפילה.
- לא להיות "נח". להוסיף בכל תפילה בקשה קצרה על אחרים: על עם ישראל, ועל אדם אחד שאנו מכירים שזקוק לישועה. ולהרים השבוע טלפון אחד למי שקשה לו.
- להתרחק מן החמס. לבדוק אם יש חוב שלא שילמנו, שכר שעייכנו או דבר שאינו שלנו, ולהחזיר אותו השבוע.
- לפתוח צהר. להכניס לבית מילה טובה אחת ביום, לבן הזוג ולילדים.
- עלה זית. בכל פעם שעולה דאגה לפרנסה, לומר: "הפרנסה שלי בידי הקב"ה".
- שפה אחת. לפייס השבוע אדם אחד שיש בינינו מחלוקת.

יהי רצון שנזכה להיות תיבה של אור בתוך המבול, להתפלל זה על זה ולא רק על עצמנו, ושנראה במהרה את הקשת בגוונים מאירים, "ויקים לה מעפרא", בגאולה השלמה. אמן.

מקורות

- בראשית ה, כט · ו, ט-יג · ו, יד-טז · ז, יא · ח, יא · ח, כב · ט, יג · יא, א-ט
- רש"י, בראשית ה, כט · ו, יג · ו, יד · ו, טז · ח, יא · יא, ט
- ישעיה נד, ט · משלי י, כה · סנהדרין קח, א
- זוהר, פרשת נח (צדיק יסוד עולם והתיבה · מי נח · הקשת לעתיד לבוא)
- זוהר, פרשת וירא (שית מאה שנים לשתיאתה)